

บทที่ 2
ตรวจเอกสาร

2.1 ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ 1

ต้นกำเนิดไก่พื้นบ้านในแถบเอเชีย ได้วิวัฒนาการมาจากไก่ป่าชนิดต่างๆ และที่พบในไทย คือ ไก่ป่า Gallus gallus ที่มีอยู่ 2 ชนิด คือ ตุ่มหูขาวและตุ่มหูแดง (วรวิทย์, 2540 อ้างโดย อุดมศรี และคณะ, 2553) ไก่ไทย หรือไก่พื้นเมืองมีชื่อตรงกับภาษาอังกฤษว่า Thai native chickens หรือ Thai indigenous chickens มีมากกว่า 1 ชนิดพันธุ์ อันพอแจกแจงได้ เช่น ไก่คู ไก่แจ้ ไก่ตะเภา เป็นต้น การเลี้ยงไก่แบบชาวบ้าน ถือว่าเป็นภูมิปัญญาไทย ที่ช่วยให้สามารถอนุรักษ์พันธุ์ไก่ไทยไว้ได้ตลอดมา แต่ในสภาพปัจจุบันของประเทศ การอนุรักษ์แบบในถิ่น (in situ conservation) หมายถึงการอนุรักษ์แบบปล่อยให้ไปตามธรรมชาติที่ชาวบ้านเลี้ยงกันอยู่ (จรัญ, 2545 อ้างโดย อุดมศรี และคณะ, 2553) อาจไม่พอต่อการทำให้ไก่พื้นเมืองไทยคงอยู่ทั้งสายพันธุ์ และความหลากหลายทางพันธุกรรม ควรที่หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ กรมปศุสัตว์ ควรต้องมีนโยบายหลักประการหนึ่งในการอนุรักษ์แหล่งพันธุกรรมสัตว์พื้นเมืองไม่ให้ถูกแปดเปื้อนพันธุกรรมจากพันธุ์สัตว์ภายนอกถิ่น (อุดมศรีและคณะ, 2553)

ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ 1 เป็นไก่พื้นเมืองพันธุ์แท้ ที่กรมปศุสัตว์และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกันพัฒนาพันธุ์ขึ้นมา โดยดำเนินงานที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ เชียงใหม่ อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 มีลักษณะภายนอกประจำพันธุ์ ดังนี้

- เพศผู้ มีสร้อยคอ-หลัง สีแดงประดู่, ขนหาง ขนลำตัว แข็ง ปากสีดำ, ใบหน้าสีแดง, ตา สีเหลืองอมน้ำตาล, ผิวหนังสีขาวอมเหลือง, หงอนถั่ว
- เพศเมีย ลักษณะเหมือนเพศผู้ ยกเว้นที่ไม่มีสร้อยคอที่คอ-หลัง

สำหรับลักษณะทางเศรษฐกิจ เมื่อเลี้ยงในระบบฟาร์ม พบว่าที่อายุ 12 และ 16 สัปดาห์ เพศผู้ มีน้ำหนักตัว เท่ากับ $1,357 \pm 108$ กรัม และ $1,902 \pm 151$ กรัม ตามลำดับ เพศเมียมีน้ำหนักตัว เท่ากับ $1,091 \pm 84$ กรัม และ $1,436 \pm 117$ กรัม ตามลำดับ มีสมรรถนะการสืบพันธุ์ ดังนี้ อัตราการให้ไข่ 147 ± 34 ฟอง/แม่/ปี อายุเมื่อให้ไข่ฟองแรก 188 ± 17 วัน เมื่อเลี้ยงในหมู่บ้าน มีสมรรถนะการสืบพันธุ์ ดังนี้ อัตราการให้ไข่ 42 ± 16 ฟอง/แม่/ปี ให้ลูกไก่ 29 ± 14 ตัว/แม่/ปี อายุการให้ไข่ฟองแรก 225 ± 23 วัน (อำนาจและคณะ, 2553)

สามารถให้ไข่เฉลี่ย 3 รุ่น/ปี จำนวนไข่เฉลี่ย 18.1 ฟอง/รุ่น/แม่ อัตราการเกิดเฉลี่ย 14.6 ตัว/รุ่น/แม่ อัตราการตายของลูกไก่ร้อยละ 715 และ วราภรณ์ และคณะ(2556) ศึกษาคุณภาพซากและรายได้จากการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำของเกษตรกรที่มีการจัดการเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน 3 รูปแบบ ได้แก่ แบบที่ 1 เลี้ยงขังกรงและให้กินอาหารชั้นอย่างเดียว แบบที่ 2 เลี้ยงขังกรง และให้กินอาหารที่ผสมขึ้นเอง และแบบที่ 3 เลี้ยงแบบปล่อยลาน ให้ไก่กินอาหารชั้น และเสริมด้วยต้นกล้วยสับและหญ้าตามธรรมชาติ พบว่า ไก่ที่เลี้ยงทั้ง 3 แบบมีอายุเข้าฆ่าเฉลี่ย 80-87 วัน (11 – 12 สัปดาห์) น้ำหนักเข้าฆ่าเฉลี่ย 1,580, 1,442 และ 1,590 กรัม มีอัตราการเจริญเติบโต 27.43, 22.67, และ 27.65 กรัม/ตัว/วัน ตามลำดับ พรพิมล และคณะ (2556) ศึกษาการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำในระบบผสมผสานกับการปลูกพืช โดยเลี้ยงกึ่งขังกึ่ง ปล่อยธรรมชาติในสวนหรือลานกว้าง ให้ไก่ได้แสดงออกถึงพฤติกรรมธรรมชาติ ไก่ได้จิกกินหนอนแมลง ให้อาหารที่มีพื้นที่ ได้แก่ รำหยาบ ปลายข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง หญ้าสด หยวกหมัก โดยมีการให้อาหารชั้นเสริมตามช่วงอายุของไก่ มีการเสริมน้ำหมักชีวภาพในน้ำแ่ไก่ทุกวัน พบว่า แม่ไก่ให้ไข่เฉลี่ย 3 ชุด/ปี เฉลี่ยจำนวนไข่ 15.49 ฟอง/แม่/ชุด อัตราการฟักออกเฉลี่ย 76.15% ได้ลูกไก่เฉลี่ย 11.57 ตัว/แม่/ชุด ไก่ขุนมีอัตราการกินอาหารชั้น 22.71 กรัม/ตัว/วัน ปริมาณการกินอาหารจากวัตถุดิบอื่นเฉลี่ย 34.43 กรัม/ตัว/วัน มีอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ย (ADG) 13.08 กรัม/ตัว/วัน อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ (FCR) เฉลี่ย 4.38

2.2 อาหารปลอดภัย

ในปัจจุบันความนิยมและความต้องการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้น สภาวะโลกร้อนทำให้เกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติ ฤดูกาลเปลี่ยนแปลงทำให้ผลผลิตอาหารมีความเสี่ยงต่อความเสียหายเพิ่มมากขึ้น ทำให้กระบวนการผลิตต้องใช้ปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น ผลผลิตจึงเสี่ยงต่อความปลอดภัยเพิ่มขึ้นเช่นกัน ความต้องการอาหารมีเพิ่มขึ้น ความมั่นคงทางอาหารโดยรวมมีแนวโน้มลดลง ขณะเดียวกันคนไทยมีปัญหาสุขภาพมากขึ้น เนื่องจากพฤติกรรมบริโภคอาหารไม่ถูกต้อง ดังนั้นการทำการเกษตรเพื่อสุขภาพจะตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ กมล (2556) อาหารเพื่อสุขภาพ จากอาหารที่ปลอดภัย ความปลอดภัยของอาหาร เป็นตัวแปร ตัวหนึ่ง ของความมั่นคงทางอาหาร เป็นพื้นฐานของอาหารทุกชนิดที่มนุษย์ต้องการเพื่อการบริโภค เพราะอาหารที่ไม่ปลอดภัย ไม่สามารถทำให้สุขภาพของผู้บริโภคดีได้ ดังนั้น ความปลอดภัยของอาหาร จึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของอาหารสุขภาพ ผู้บริโภคจึงต้องความตระหนักถึงความปลอดภัยของอาหารที่รับประทานเข้าสู่ร่างกาย ให้ความสนใจต่อประโยชน์ทางโภชนาการ มีความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารมากขึ้น (พรศรี, 2556)

ไก่พื้นเมืองไทยมีจุดเด่นสามารถตอบสนองต่อความต้องการอาหารสุขภาพนี้ได้ สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (2556) กล่าวว่า เนื้อไก่พื้นเมืองไทยมีรสชาติอร่อยกว่าไก่กระพงทั่วไปและยังมี

ผลดีต่อสุขภาพคือคอเลสเตอรอลต่ำกว่าไก่กระทงทั่วไป โดยมีข้อมูลทางวิชาการยืนยัน โดยกลุ่มนักวิจัยจากหลายสถาบัน ทั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดย ดร. สัญชัย จตุรสิทธา มหาวิทยาลัยทักษิณ โดย ดร. ไชยวรรณ วัฒนจันทร์ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ซึ่งมี ดร. กนกอร อินทราพิเชฐ เป็นผู้ศึกษาไว้ และได้ให้ข้อสรุปไว้ว่า “คุณภาพไก่พื้นเมือง และลูกผสมพื้นเมือง (ไก่บ้านไทย) ดีกว่าไก่เนื้อในแง่รสชาติ และสุขภาพของผู้บริโภค เนื่องจากเนื้อมีความเหนียวนุ่มสูง เเปอร์เซ็นต์โปรตีน และสัดส่วนระหว่างกรดไขมันไม่อิ่มตัวต่อกรดไขมันอิ่มตัวในเนื้อสูง และมีคอเลสเตอรอลต่ำกว่า ซึ่งเป็นผลดีต่อสุขภาพของผู้บริโภค” ข้อสรุปนี้ได้มาจากผลการวิจัยรวม 3 เรื่องด้วยกัน ซึ่งมีทั้งการเปรียบเทียบไก่คอล่อนกับไก่พื้นเมือง การเปรียบเทียบไก่พื้นเมืองกับไก่ลูกผสมพื้นเมือง และเปรียบเทียบไก่ลูกผสมพื้นเมืองกับไก่กระทง

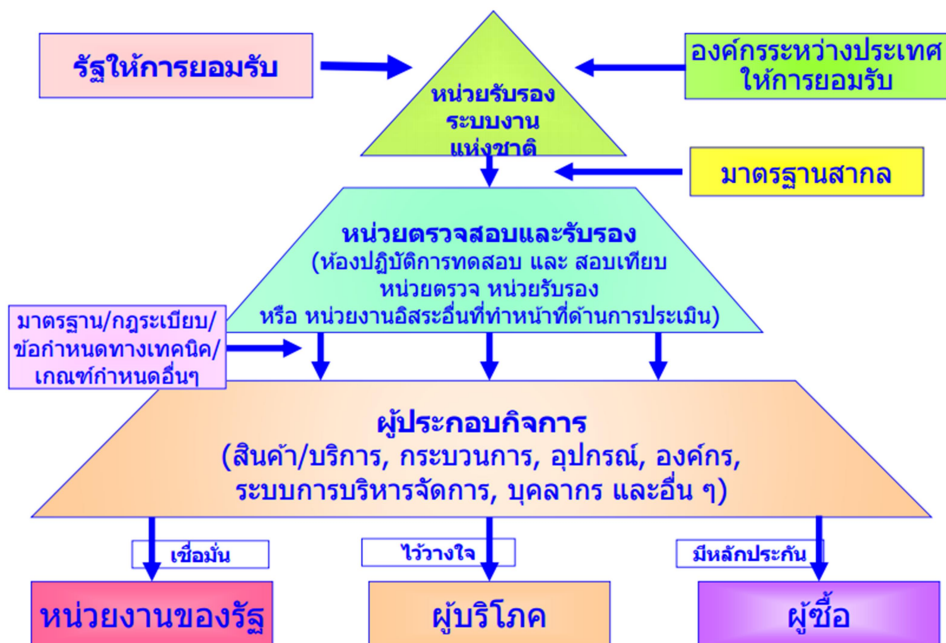
นอกจากนี้ยังมีรายงานการศึกษาวิจัยของ จันทรพร และ กัญญา (2549) ที่ศึกษาคุณภาพซากสี และส่วนประกอบทางเคมีของเนื้อไก่พื้นเมืองสายพันธุ์ไทย พม่า และไก่กระทง พบว่า ไก่พื้นเมืองไทย และสายพันธุ์พม่า มีองค์ประกอบทางเคมีด้านไขมันต่ำกว่าไก่กระทงอย่างมีนัยสำคัญ และยังมีองค์ประกอบด้านโปรตีนสูงกว่าไก่กระทงอย่างมีนัยสำคัญ Liang Chou Hsia (2015) รายงานว่า ไก่พื้นเมืองหากได้รับอาหารที่มีความสมดุลของโภชนาแล้ว และมีคุณภาพเนื้อที่ดี นุ่ม มีธาตุเหล็กสูง มีสารทรिฟโทเฟนที่เป็นสารตั้งต้นของเมลาโทนินที่เป็นสารสื่อประสาทช่วยในการนอนหลับ ลดความเสี่ยงการเกิดโรคเรื้อรัง โรคซึมเศร้า

2.3 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงสัตว์ (Good Agricultural Practices; GAP)

เอกชัย (มปป.) กล่าวว่า การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงสัตว์ หมายถึง วิธีปฏิบัติว่าด้วยองค์ประกอบของฟาร์มเลี้ยงสัตว์ การจัดการฟาร์มเลี้ยงสัตว์ การจัดการสุขภาพสัตว์ การจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการด้านสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ถูกสุขลักษณะต่อผู้บริโภค โดยระบบ GAP เป็นการรับรองขั้นต้น ซึ่งรับรองเฉพาะฟาร์มเลี้ยง โรงพัก ได้ผลผลิตทางการเกษตรที่ยังไม่ผ่านการแปรรูป กล่าวได้ว่า การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) คือ มาตรฐานฟาร์มนั่นเอง

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี มีผลดี ดังนี้

- 1) อาหารและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมีคุณภาพดีและปลอดภัยต่อผู้บริโภค
- 2) ช่วยลดความเสี่ยงการปนเปื้อนสารเคมี เชื้อจุลินทรีย์ก่อโรคในอาหารและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร
- 3) การปฏิบัติตามหลัก GAP ช่วยส่งเสริมการทำเกษตรแบบยั่งยืน ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม และช่วยพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้าอยู่



ภาพที่ 2.2 โครงสร้างระบบการตรวจสอบและรับรองที่เป็นสากล (เอกชัย, มปป.)

2.4 การรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee Systems; PGS)

เป็นการรับประกันคุณภาพผลผลิตโดยชุมชนที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม การเกษตรของท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายการผลิตเพื่อจำหน่ายในชุมชน หรือจำหน่ายตรง เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค ซึ่งอยู่นอกกระบวนการรับรองโดยบุคคลที่ 3 หรือหน่วยตรวจรับรอง PGS เป็นกระบวนการที่ไม่มีสูตรสำเร็จ ขึ้นอยู่กับแต่ละกรณี เป็นการพัฒนาระบบการรับประกันคุณภาพผลผลิตในระดับชุมชน โดยอาศัยกระบวนการทางสังคมการมีส่วนร่วม พบปะแลกเปลี่ยน ความซื่อสัตย์ ไว้วางใจ โปร่งใส ความเชื่อมั่น และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาจากเวทีของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยให้มีเอกสารหรือให้เกษตรกรกรอกแบบฟอร์มน้อยที่สุด (สมาพันธ์เกษตรกรอินทรีย์นานาชาติ, 2557)

องค์ประกอบพื้นฐานของการรับรองแบบมีส่วนร่วม (สมาพันธ์เกษตรกรอินทรีย์นานาชาติ, 2557)

1. วิสัยทัศน์ร่วม

จุดแข็งขั้นพื้นฐานของระบบการรับรองอย่างมีส่วนร่วม อยู่ที่ความตระหนักในวิสัยทัศน์ร่วม ที่เกษตรกรและผู้บริโภคมีต่อแก่นแท้ของหลักการที่คอยชี้นำโครงการ ขณะที่ระบบการรับรองอย่างมีส่วนร่วม

ร่วมอาจแตกต่างกันในระดับของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง แต่ยังคงดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพด้วยดีนั้น เป็นเพราะความตื่นตัวในความตระหนักรู้ว่า ใครเป็นผู้ได้ประโยชน์ ทำไม และอย่างไร

2. การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของผู้ที่สนใจในการผลิตและบริโภคผลิตภัณฑ์เหล่านี้ ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดไม่ว่าผู้ผลิต ที่ปรึกษา และผู้บริโภค ต่างมีส่วนร่วมในการคิดหลักการและกฎระเบียบ รวมทั้งการนำมาประยุกต์ใช้ โดยผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมคือ ความน่าเชื่อถือของคุณภาพการผลิต

3. ความโปร่งใส

ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดซึ่งรวมถึงเกษตรกร ต้องตระหนักรู้อย่างชัดเจนว่ากลไกและกระบวนการ การรับรองทำงานอย่างไรและตัดสินใจได้อย่างไร

4. ความไว้วางใจ

แนวคิดของระบบการรับรองอย่างมีส่วนร่วม คือ เกษตรกรเป็นผู้ไว้วางใจได้ และการรับรอง เกษตรอินทรีย์ควรเป็นระบบที่แสดงถึงความไว้วางใจดังกล่าว ควรสะท้อนขีดความสามารถของชุมชน ในการแสดงถึงความไว้วางใจนี้

5. กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการรับรองแบบมีส่วนร่วม ช่วยสนับสนุนกลไกให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการสร้างโครงข่าย องค์ความรู้โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดที่อยู่ในระบบการผลิตและการบริโภค

6. ไม่มีลำดับชั้นของอำนาจ

การไม่มีลำดับชั้นของอำนาจ หมายถึงการแบ่งปันอำนาจ โดยไม่ปล่อยให้อำนาจการ ตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการอินทรีย์ อยู่ในมือของคนเพียงไม่กี่คน แต่ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการการรับรองอย่างมีส่วนร่วม มีความรับผิดชอบและมีขีดความสามารถในระดับ เดียวกัน เพื่อสร้างคุณภาพของผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการอินทรีย์ขึ้นมา

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์และการกำกับดูแลคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร มีพัฒนาการมา ตั้งแต่การรวมตัวกันของ “สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ” หรือ IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) ที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1972 ในช่วงต้นการทำงานของสมาพันธ์ฯ ยังมีการทำงานแบบการร่วมดูแลคุณภาพระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยเฉพาะที่เป็นฟาร์ม ขนาดเล็กมีชุมชนผู้บริโภคอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ควบคู่ไปกับการทำงานการขยายตัวสู่การผลิตของฟาร์ม ขนาดกลาง ไปจนถึงฟาร์มขนาดใหญ่เชิงพาณิชย์ที่มักเน้นตลาดการส่งออกเป็นสำคัญ จนผลผลิต เกษตรอินทรีย์เข้าสู่วงจรธุรกิจการตลาดในรูปแบบการค้าสมัยใหม่ที่ผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อเท่านั้นจึงจะ เข้าถึงได้ สินค้าอินทรีย์ได้อาศัยตรารับรองจากหน่วยงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ให้การตรวจรับรอง

เป็นการรับรองแบบบุคคลที่สาม (Third-party certification) โดยผู้เชี่ยวชาญมีบทบาทในกระบวนการตรวจสอบและการให้การรับรอง ความมุ่งมั่นที่จะให้วิถีเกษตรอินทรีย์ขยายสู่ชนทุกกลุ่มเริ่มไม่สอดคล้องสินค้าอินทรีย์ได้จำกัดแวดวงอยู่ในกลุ่มผู้บริโภคที่มีรายได้ระดับกลางถึงระดับสูง และการตรวจสอบรับรองเริ่มเป็นภาระต่อเกษตรกรรายย่อยและการส่งเสริมของนักพัฒนา และต่อผู้บริโภคที่ต้องการเข้าถึงอาหารอินทรีย์ที่ปลอดภัยและมีคุณภาพ ความตระหนักและความตื่นตัวนี้จึงทำให้กลุ่มคนดังกล่าวหันมาหาแนวทางการรับรองทางเลือกที่เกษตรกรผู้ผลิต ผู้ประกอบการสังคม นักพัฒนาการเกษตรแบบอินทรีย์ รวมทั้งผู้บริโภคสีเขียวร่วมมือกัน มีรูปธรรมที่เกิดขึ้นตามที่ต่างๆ ของมุมโลก อันได้แก่มูลนิธิคีร์สโตนในอินเดีย มูลนิธิโควิตา อะโกรอ์โคโลจี เน็ตเวิร์กในบราซิลเซอร์ติฟายด์เนเชอรัลดี โกรนในอเมริกา ออร์แกนิกฟาร์มในนิวซีแลนด์ เนเจอร์แอนด์โปรเกรสในฝรั่งเศส รูปแบบการให้หลักประกันคุณภาพอย่างมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นตามที่ นับเป็นรากฐานให้กับการขับเคลื่อนเรื่องการรับรองทางเลือกที่เรียกว่า “ระบบการรับรองอย่างมีส่วนร่วม”(Participatory Guarantee Systems) หรือ PGS นี้ ช่วยสร้างความหวังและกำลังใจแก่ผู้คน กลุ่มคนและองค์กรต่างๆ ในการที่จะหาหนทางสร้างหลักประกันคุณภาพร่วมกัน เป็นกระบวนการหรือฟันคุณค่าที่แท้จริงของเกษตรอินทรีย์ หัวใจของระบบการรับรองอย่างมีส่วนร่วม คือการตระหนักถึงพลังของตน ไม่ว่าจะเป็เกษตรกรหรือผู้ผลิตรายย่อย ผู้ประกอบการสีเขียว ผู้บริโภค ผู้คนที่ตื่นตัวเหล่านี้ต่างเชื่อในพลังของการร่วมมือกันสร้างมาตรฐานและการให้หลักประกันด้านคุณภาพร่วมกัน (สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ, 2557)



ภาพที่ 2.3 กระบวนการการรับรองมาตรฐานของออร์แกนิกฟาร์ม นิวซีแลนด์(สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ, 2557)